

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران شمال

دانشکده مدیریت و علوم اجتماعی
گروه مدیریت دولتی

پایان نامه کارشناسی ارشد
گرایش: مالی

بررسی علل و عوامل عدم تکمیل
به موقع پروژه‌های عمرانی وزارت راه و ترابری

زمستان 1387

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
10	چکیده

فصل اول

12	مقدمه
13	1-1- موضوع تحقیق
13	2-1- بیان مسأله
13	3-1- پیشینه تحقیق
14	1-3-1- پژوهش اول:
15	2-3-1- پژوهش دوم
16	3-3-1- پژوهش سوم
17	4-3-1- پژوهش چهارم:
18	4-1- اهمیت و ضرورت موضوع تحقیق
18	5-1- اهداف تحقیق
19	6-1- چارچوب نظری تحقیق
21	7-1- مدل تحلیلی تحقیق
21	8-1- فرضیه‌های تحقیق
22	9-1- روش تحقیق
22	10-1- قلمرو مکانی تحقیق
22	11-1- قلمرو زمانی تحقیق
22	12-1- ابزارهای گردآوری اطلاعات

فصل دوم

24	مقدمه
26	1-2- مفاهیم و ضوابط اجرایی طرح‌های عمرانی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
26	1-1-2- تاریخچه و مبانی قانونی
26	2-1-2- تعریف طرح عمرانی و انواع آن
27	3-1-2- نظام فنی و اجرایی طرح‌های عمرانی
28	4-1-2- گستره نظام فنی و اجرایی
30	5-1-2- تأخیر در پروژه‌های عمرانی
33	6-1-2- مفاهیم و ارکان پروژه
36	2-2- نقش نظام بودجه و حسابداری
36	1-2-2- بودجه کل کشور
37	2-2-2- مراحل بودجه
40	3-2-2- نظام بودجه‌بندی
42	4-2-2- سیستم حسابداری دولتی
45	3-2- ساختار و مبانی قانونی نظارت عملیاتی
45	1-3-2- مفهوم نظارت
45	2-3-2- مبانی قانونی و پیشینه نظارت عملیاتی
51	4-2- نقش و جایگاه مدیریت
51	1-4-2- مفاهیم و تعریف مدیریت پروژه
52	2-4-2- وظایف مدیران پروژه
53	3-4-2- مدیریت زمان پروژه
54	5-2- نتایج حاصل از بررسی‌های موردی علل تأخیر پروژه‌ها
64	6-2- آشنایی با وزارت راه و ترابری
64	1-6-2- مأموریت وزارت راه و ترابری
64	2-6-2- ساختار شرکت ساخت و توسعه زیربناهای حمل و نقل
65	3-6-2- اهداف و سیاست‌های کلان شرکت
65	4-6-2- موضوع فعالیت، وظایف و اختیارات شرکت

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل سوم

67	مقدمه
67	1-3- روش تحقیق
68	2-3- هدف تحقیق
68	3-3- جامعه آماری
69	4-3- حجم نمونه و روش نمونه‌گیری
70	5-3- روش و ابزار گردآوری اطلاعات
71	3-5-1- روایی پرسش‌نامه (قابلیت اعتبار)
71	3-5-2- پایایی پرسش‌نامه (قابلیت اعتماد)
73	3-6- روش تجزیه و تحلیل داده‌ها
73	3-6-1- تحلیل توصیفی
73	3-6-2- تحلیل استنباطی

فصل چهارم

77	مقدمه
77	1-4- روش‌های آماری توصیفی
78	4-1-1- بررسی و توصیف اطلاعات عمومی (شناسایی) نمونه آماری
80	4-2- روش‌های آماری استنباطی
80	4-2-1- آزمون میانگین یک نمونه‌ای برای فرضیه اول
81	4-2-2- آزمون کای - دو برای تایید فرضیه اول
83	4-2-3- آزمون میانگین یک نمونه‌ای برای فرضیه دوم
84	4-2-4- آزمون کای - دو برای تایید فرضیه دوم
85	4-2-5- آزمون میانگین یک نمونه‌ای برای فرضیه سوم
86	4-2-6- آزمون کای - دو برای تایید فرضیه سوم
88	4-2-7- مقایسه میانگین رتبه بین فرضیه‌ها با آزمون فریدمن

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
8-2-4- آزمون رتبه‌های علامت‌دار جفت‌های جور شده ویلکاکسون	90
9-2-4- آزمون t برای رتبه‌بندی میزان تاثیر سوالات	92

فصل پنجم

مقدمه	97
1-5- نتایج حاصل از فرضیه های تحقیق	97
1-1-5- نتایج حاصل از فرضیه اول	97
2-1-5- نتایج حاصل از فرضیه دوم	98
3-1-5- نتایج حاصل از فرضیه سوم	99
2-5- پیشنهادات مبتنی بر تحقیق	101
1-2-5- پیشنهادهای مربوط به فرضیه اول	101
2-2-5- پیشنهادهای مربوط به فرضیه دوم	102
3-2-5- پیشنهادهای مربوط به فرضیه سوم	102
3-5- پیشنهادات مبتنی بر نتایج کلی تحقیق	103
4-5- پیشنهاد برای تحقیقات آینده	104

فهرست جداول

صفحه	عنوان
55.....	جدول (1-2) میزان اثر گذاری اولویت بندی شده هر یک از متغیرهای
61.....	جدول (5-3) میزان تأثیر مؤلفه‌ها در تأخیر پروژه‌ها و به ترتیب اثرگذاری
70.....	جدول (1-3) تفکیک جامعه آماری و انتخاب نمونه‌ها و حجم آن‌ها
78.....	جدول (1-1-4) توزیع فراوانی و درصد پاسخ دهندگان براساس سنوات خدمت
79.....	جدول (2-1-4) توزیع فراوانی و درصد پاسخ دهندگان به تفکیک مدرک تحصیلی
81.....	جدول (1-2-4) آزمون t یک نمونه‌ای برای فرضیه اول
82.....	جدول (2-2-4) مقادیر مشاهده و مورد انتظار برای محاسبه میزان کای-دو فرضیه اول
83.....	جدول (3-2-4) آزمون t برای فرضیه دوم
85.....	جدول (4-2-4) مقادیر مشاهده شده و مورد انتظار برای محاسبه میزان کای دو برای فرضیه دوم
86.....	جدول (5-2-4) آزمون مقایسه میانگین یک نمونه‌ای (t استودنت) برای فرضیه سوم
87.....	جدول (6-2-4) مقادیر مشاهده شده و مورد انتظار برای محاسبه میزان کای - دو فرضیه سوم
88.....	جدول (7-2-4) میانگین رتبه فرضیه‌ها
89.....	جدول (8-2-4) میزان آماره آزمون برای مقایسه با فرضیه‌ها
91.....	جدول (9-2-4) مقایسه دو به دو رتبه فرضیه‌ها
91.....	جدول (10-2-4) آماره آزمون ویلکاکسون
92.....	جدول (11-2-4) نواحی بحرانی برای فرضیه اول، دوم و سوم
93.....	جدول (12-2-4) آزمون مقایسه میانگین تک نمونه‌ای برای تک تک عوامل فرضیه اول
94.....	جدول (13-2-4) آزمون مقایسه میانگین تک نمونه‌ای برای تک تک عوامل فرضیه دوم
95.....	جدول (14-2-4) آزمون مقایسه میانگین تک نمونه‌ای برای تک تک عوامل فرضیه سوم

چکیده

به دلیل اهمیت فراوان، نقش حساس و اختصاص بخش زیادی از اعتبارات عمرانی در بودجه‌های سالانه کل کشور به پروژه‌های عمرانی وزارت راه و ترابری و با توجه به اثرات زیان باری که تکمیل نشدن به موقع این پروژه‌ها به منافع ملی تحمیل می‌نماید بررسی این موضوع با طرح سه فرضیه تحت عنوان:

1- عوامل بودجه‌ای

۲- نظارت عملیاتی

۳- مدیریت اجرایی

مورد توجه قرار گرفت. به عبارت دیگر هدف اصلی این تحقیق شناسایی میزان تأثیر و یا عدم تأثیر هر یک از این عوامل در تکمیل نشدن به موقع پروژه‌های عمرانی وزارت راه و ترابری می‌باشد. به همین منظور جهت جمع آوری اطلاعات مورد نیاز برای هر یک از فرضیه‌ها به ترتیب ده، نه و یازده سؤال به صورت پنج گزینه‌ای و در قالب طیف لیکرت طراحی و در اختیار گروه‌های انتخاب شده قرار گرفت. براساس اطلاعات به دست آمده و نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌ها، یافته‌های تحقیق به طور کلی حاکی از تأیید هر سه فرضیه با میزان تأثیر متفاوت می‌باشد. به گونه‌ای که در تأخیر به وجود آمده، عوامل بودجه‌ای دارای بیشترین تأثیر و پس از آن به ترتیب عامل مدیریت اجرایی و نظارت عملیاتی نقش داشته‌اند. به عبارتی ضعف در سیستم بودجه‌ریزی طرح‌های عمرانی و فرآیندهای آن هم چون عدم تخصیص به موقع اعتبار، قوانین مربوطه و سیستم آماری و اطلاعاتی پروژه‌ها، فراهم نبودن زیرساخت‌های مدیریتی و برنامه‌ریزی و در نهایت کاستی‌های مرتبط با وظایف نظارتی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی را می‌توان از موانع اساسی تکمیل نشدن به موقع پروژه‌های عمرانی وزارت راه و ترابری دانست.

فصل اول

کلیات

مقدمه

پروژه‌های عمرانی همواره در برنامه‌های توسعه‌ای و بودجه‌ای کشور دارای اهمیت به سزایی بوده به طوری که بخش قابل توجهی از بودجه‌های سالیانه را به خود اختصاص داده و به تبع آن حجم بالایی از سرمایه‌های انسانی و مادی برای اجرای آن‌ها به کار گرفته می‌شود. یکی از مهم‌ترین عوامل در افزایش راندمان و اثر بخشی یک پروژه عامل زمان می‌باشد به عبارتی بین زمان اجرای یک پروژه عمرانی و میزان سرمایه‌گذاری و بازدهی سرمایه مصرف شده در آن پروژه رابطه‌ای کاملاً مستقیم وجود دارد. تأخیر در اجرای پروژه‌های عمرانی باعث وارد شدن ضرر و زیان فراوان به منافع ملی شده و ضمن اتلاف سرمایه‌های ملی و تحمیل هزینه‌هایی بیشتر، باعث کاهش توجیه فنی و اقتصادی برخی از آن‌ها می‌شود. در همین راستا پروژه‌های عمرانی وزارت راه و ترابری نیز که به صورت خاص در این تحقیق مورد بررسی قرار می‌گیرد، از این قاعده مستثنی نبوده و با توجه به نقش بسیار موثر این بخش در توسعه زیربنایی حمل و نقل و کمک به افزایش اثربخشی سایر پروژه‌های عمرانی، بررسی عوامل موثر در افزایش زمان اتمام پروژه‌های مربوطه حایز اهمیت می‌باشد.

1-1- موضوع تحقیق

بررسی علل و عوامل عدم تکمیل به موقع پروژه‌های عمرانی وزارت راه و ترابری

1-2- بیان مسأله

طبق بررسی‌های بعمل آمده پروژه‌های عمرانی وزارت راه و ترابری بالغ بر نود طرح بوده و هر طرح نیز از تعدادی پروژه تشکیل می‌گردد. که تقریباً ده هزار میلیارد ریال اعتبار برای آن‌ها در قوانین بودجه سالیانه منظور می‌شود. علاوه بر بودجه‌هایی که از طریق دولت اختصاص می‌یابد منابعی نیز بعضاً از طریق فروش اوراق مشارکت و سایر منابع نیز برای برخی از این پروژه‌ها در نظر گرفته می‌شود ولی براساس گزارشات موجود تقریباً تعداد زیادی از این پروژه‌ها در زمان پیش بینی شده به اتمام نمی‌رسند. از آنجایی که تمام این طرح‌ها به صورت ملی بوده و اعتبار و سایر عوامل جانبی آن به صورت متمرکز در اختیار وزارت مذکور می‌باشد، این سؤال مطرح می‌شود که علل تکمیل نشدن به موقع این پروژه‌ها را در چه عواملی می‌توان جستجو نمود؟ برای رسیدن به پاسخ لازم و پی بردن به عوامل موثر، متغیرهای بودجه‌ای - مدیریتی و نظارتی مورد بررسی قرار خواهند گرفت تا نقش آن‌ها مشخص گردد. به عبارتی منظور این تحقیق پی بردن به عواملی است که بر سر راه تکمیل به موقع این پروژه‌ها قرار دارد.

1-3- پیشینه تحقیق

در سال‌های اخیر با توجه به اهمیت موضوع بررسی‌های گوناگونی درخصوص تأخیر در پروژه‌های عمرانی انجام شده است که در هر کدام از زوایای مختلفی به موضوع پرداخته شده است از این رو در ادامه به پژوهش‌هایی که ارتباط نزدیک‌تری با موضوع این تحقیق دارند پرداخته خواهد شد.

1-3-1- پژوهش اول:

موضوع تحقیق: شناسایی عوامل موثر در تأخیر پروژه‌های عمرانی تصفیه خانه‌های فاضلاب استان چهار محال و بختیاری این پژوهش در سال 1384 توسط آقای قاسم علی خدا بخشی به عنوان پایان نامه در دانشگاه شهید بهشتی ارائه گردیده است. استاد راهنمای ایشان آقای دکتر سید مجتبی حسین علی‌پور و آقای دکتر محمدعلی شفیعا به عنوان استاد مشاور بوده‌اند.

الف) فرضیات محقق:

1. عدم انجام صحیح فعالیت‌ها توسط ارکان پروژه باعث تأخیر در خاتمه آن‌ها می‌گردد.
2. ساختار سازمانی نامناسب شرکت آب و فاضلاب استان باعث بروز تأخیر در پروژه‌ها می‌گردد.

ب) تحلیل فرضیه‌ها:

1. پس از آزمون فرضیه اول نتیجه به دست آمده ساختار سازمانی نامناسب در دستگاه اجرایی را موجب تأخیر پروژه‌ها می‌داند. سازماندهی خوب در شرکت‌های مجری طرح‌های عمرانی مهم ترین عامل رشد این شرکت‌ها می‌باشد. پس به سازمان و مدیریت نو بایستی اهمیت داده شود.

2. پس از آزمون فرضیه دوم می‌توان به این نتیجه رسید که نقص در انجام وظایف ارکان پروژه‌ها موجب تأخیر پروژه‌ها می‌شود. متغیرهای بررسی شده نشان می‌دهد که با بهبود مدیریت و برنامه ریزی در سه دوره تهیه مطالعات و اجرا می‌توان از تأخیر در طرح‌ها تا حد زیادی جلوگیری نمود.

یافته‌های این تحقیق عوامل موثر در تأخیر پروژه‌های عمرانی را در سه فرآیند به شرح زیر طبقه بندی کرده است.

1. مرحله برنامه ریزی و تخصیص منابع
2. مرحله مطالعات، طراحی، ارزیابی و انتخاب طرح
3. مرحله ساخت و اجرا

1-3-2- پژوهش دوم

موضوع تحقیق: بررسی علل تأخیر و پیامدهای ناشی از عدم تحویل به موقع سدها در استان خراسان، این تحقیق در سال 1381 توسط آقای حسین فهیمی آزاد به عنوان پایان نامه کارشناسی ارشد در مؤسسه تحقیقات و آموزش مدیریت وابسته به وزارت نیرو ارائه گردیده است. استاد راهنمای ایشان آقای دکتر جلیل ابریشمی و آقای مصطفی کاظمی به عنوان استاد مشاور بوده‌اند.

الف) فرضیه‌های تحقیق

1. عامل تأخیر در پروژه‌های سدسازی کارفرما است.
2. عامل تأخیر در پروژه‌های سدسازی مشاوران هستند.
3. عامل تأخیر در پروژه‌های سدسازی پیمانکاران هستند.
4. عامل تأخیر در پروژه‌های سدسازی عوامل عمومی است.

ب) نتیجه‌گیری تحقیق

مطابق مباحث مطرح شده در ادبیات موضوع، عوامل مرتبط با پروژه‌های سدسازی به چهار دسته کلی تقسیم شدند، عامل مشاور، عامل پیمانکار، عامل کارفرما و عوامل عمومی، هر کدام از این عوامل خود دارای تعدادی مؤلفه هستند که مجموع این مؤلفه‌ها، عامل مربوطه را تشکیل می‌دهند. از طرفی هر کدام از این عوامل به نوعی در این تأخیر زمانی موثر هستند. اما در این تحقیق: مطابق تجزیه و تحلیل‌های انجام شده و نتایج به دست آمده هر سه عامل کارفرما، مشاور و پیمانکار اثر معنی‌داری بر تأخیر پروژه‌ها داشتند اما عوامل عمومی اثر معنی‌داری بر آن ندارد. براساس نتایج به دست آمده از دیدگاه کارفرما سهم تأثیر عوامل مشاور و پیمانکار در تأخیر پروژه‌ها بیشترین و پس از آن با کمی اختلاف عامل کارفرما و در انتها عوامل عمومی قرار می‌گیرد. براساس دیدگاه صرفاً مشاوران، عوامل پیمانکار 35/7% و کارفرما 30/8% بیشترین سهم را در تأخیر پروژه‌ها داشته‌اند و بعد از آن عوامل عمومی 20% و در انتها عامل مشاور 13/5% قرار می‌گیرد.

براساس دیدگاه صرفاً پیمانکاران، همه عوامل چهارگانه کارفرما، مشاور، پیمانکار و عمومی در تأخیر پروژه‌ها نقش داشتند به نحوی که عامل مشاور بیشترین سهم با 31/5% و پس از آن عوامل کارفرما با 24/9%، عمومی با 23% و پیمانکاران با 20/6% تأثیر قرار می‌گیرند.

براساس دیدگاه صرفاً کارشناسان، عوامل مشاور و کارفرما به ترتیب با 29/4% و 24/9% تأثیر، بیشترین سهم و بعد از آن عامل پیمانکار با 27/6% اثرگذاری و در انتها عامل عمومی با 18/3% تأثیر در تأخیر پروژه‌ها سهم داشته‌اند. از دیدگاه کلی سهم مشاور در تأخیر پروژه‌ها 26/9%، سهم پیمانکار 26/8%، سهم کارفرما 25/3% و در انتها سهم عوامل عمومی 21% می‌باشد.

1-3-3- پژوهش سوم

موضوع تحقیق: شناسایی عوامل موثر در تأخیر پروژه‌های خطوط انتقال و فوق توزیع شرکت برق منطقه‌ای غرب و راهکارهای کاهش آن.

این تحقیق در سال 1382 توسط آقای بروز یوسفیان به عنوان پایان نامه کارشناسی ارشد در مؤسسه تحقیقات و آموزش مدیریت ارایه شده است. استاد راهنمای ایشان دکتر سید مجتبی حسین‌علی پور و آقای عبدالخالق نقشی به عنوان مشاور بوده‌اند.

الف) فرضیه‌های تحقیق:

1. ساختاری سازمانی موجود در شرکت برق غرب باعث تأخیر پروژه‌ها است.
2. عدم هماهنگی بین عوامل درگیر در پروژه (کارفرما، مشاور، پیمانکار و دستگاه نظارت) باعث تأخیر پروژه‌ها است.
3. ابهام در حوزه وظایف و اختیارات و مسئولیت‌ها برای عوامل درگیر در پروژه باعث تأخیر است.
4. عدم تخصیص منابع کافی باعث تأخیر پروژه است.
5. محدود بودن تعداد پیمانکاران و مشاوران با تجربه در پروژه‌های خطوط انتقال دلیل افزایش زمان و هزینه پروژه‌ها است.
6. شرایط جغرافیایی باعث تأخیر پروژه‌ها است.
7. برآورد غلط حجم کار پروژه و ضعف طراحی باعث تأخیر پروژه‌ها است.

8. کلید در دست نبودن پروژه‌ها باعث تأخیر پروژه‌ها است.

9. ضعف در مدیریت و تجربه پیمانکاران باعث تأخیر در اجرای پروژه‌ها است.

ب) نتیجه‌گیری تحقیق:

از نتایج بررسی‌ها می‌توان چنین برداشت کرد که علت اصلی تأخیر پروژه‌های برق غرب فرضیه نهم (ضعف پیمانکار) و فرضیه هشت اجرای کار توسط پیمانکاران متعدد و خرد کردن کار پروژه که همان عدم اجرای پروژه به صورت کلید در دست می‌باشد. از مجموع علل تأخیر و افزایش هزینه در پروژه‌های خطوط انتقال و فوق توزیع دسته‌ای در کوتاه مدت قابل رفع هستند نظیر به مناقصه رفتن به صورت کلید در دست کامل و یا استفاده از مشاوران و پیمانکار قوی ولی تعدادی از علل در میان مدت قابل حل نبوده بلکه برای حل آن‌ها باید در دراز مدت برنامه ریزی شود و رفع آن‌ها تابع شرایط اقتصادی، سیاسی و اجتماعی کشور است

1-3-4- پژوهش چهارم:

موضوع تحقیق: بررسی علل تأخیر پروژه‌های عمرانی مطالعه موردی پروژه‌های سازمان نوسازی مدارس کشور این پژوهش در سال 1382 توسط آقای رضا وطن خواه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد در دانشگاه تربیت مدرس به عنوان پایان نامه ارائه شده است. استاد راهنمای ایشان آقای دکتر محمدرضا بمانیان و استاد مشاور آقای کوروش پرویزیان بوده اند.

الف) فرضیات تحقیق:

1. وجود قوانین و مقررات نامناسب در ایجاد تأخیر در پروژه‌ها موثر هستند.
2. نارسایی اعتبارات در ایجاد تأخیر در پروژه‌ها موثر می‌باشد.
3. عوامل اجرایی پروژه در ایجاد تأخیر موثر می‌باشند.

ب) نتیجه‌گیری تحقیق:

یافته‌های تحقیق به طور کلی نشان می‌دهد که فراهم نبودن زیر ساخت‌های لازم از قبیل فقدان نیروی مجرب کارشناسی و سیستم اطلاعاتی منسجم و کارآمد و هم چنین ضعف سیستم اجرایی و برنامه ریزی کشور، از هم گسیختگی عوامل برنامه ریزی و بودجه ریزی یا به تعبیری

عدم ارتباط برنامه‌های کلان، بخشی و منطقه‌ای و ارزیابی طرح‌ها و هم چنین عدم تعهد و التزام عملی لازم و کافی در تهیه و اجرای برنامه‌های مناسب توسعه از موانع اساسی تأخیر در پروژه‌ها می‌باشد. این پژوهش عدم تخصیص بودجه کافی را علت اصلی افزایش مدت اجرای پروژه‌ها قلمداد نموده ولی عملکرد نامناسب مدیریت این پروژه‌ها که خود ناشی از عدم شناخت از نظام‌های فنی و اجرایی طرح‌های عمرانی و برنامه ریزی و کنترل پروژه است نیز به عنوان عامل مهم مد نظر قرار داده شده است.

1-4- اهمیت و ضرورت موضوع تحقیق

اجرای پروژه‌های عمرانی وزارت راه و ترابری به دلیل اهمیت و نقش حساس حمل و نقل و ارتباطات در تحقق اهداف برنامه‌های توسعه و تاثیر آن در رشد و تکامل فعالیت‌های انسانی، توزیع خدمات و کالاها و اجرای انواع طرح‌ها به عنوان زیرساخت سایر بخش‌ها از اهمیت و جایگاه خاصی برخوردار بوده و هنگامی می‌توان ارزش و ضرورت انجام آن را در آغاز کار توجیه نمود که در زمان مقرر تکمیل شده و به مرحله بهره برداری برسند. لذا موضوع تحقیق از این جهت اهمیت و ضرورت دارد که در اجرای پروژه‌های عمرانی عامل زمان یک محدودیت است که از دست دادن آن می‌تواند برای پروژه‌ها بسیار گران تمام شود.

1-5- اهداف تحقیق

یکی از مشکلاتی که طی سالیان اخیر و در حین برنامه‌های توسعه‌ای کشور به وجود آمده طولانی شدن زمان اجرای پروژه‌های عمرانی و عدم تکمیل آن‌ها در زمان پیش بینی شده اولیه می‌باشد. پروژه‌های عمرانی وزارت راه و ترابری نیز به دلیل حجم زیاد اختصاص بودجه و نقش حیاتی و زیربنایی آن‌ها در سایر بخش‌ها با مشکل عنوان شده درگیر می‌باشند.

لذا هدف کلی از انجام این تحقیق بررسی و شناسایی دقیق عواملی است که منجر به طولانی شدن پروژه‌های عمرانی وزارت راه و ترابری و عدم تکمیل در زمان پیش بینی اولیه و ارایه راهکارهایی برای جلوگیری از بروز این عوامل و بهره‌برداری از آن‌ها طبق برنامه زمان بندی می‌باشد.

1-6- چارچوب نظری تحقیق

چارچوب نظری مبنایی است که تمام تحقیق بر روی آن قرار داده می‌شود. چارچوب نظری یک شبکه منطقی، توسعه یافته، توصیف شده و کامل بین متغیرها می‌باشد. لذا یکی از مهم‌ترین کارکردهای چارچوب نظری ارزیابی متغیرهای مرتبط با مسأله تحقیق است.¹

اولین متغیر مورد نظر متغیر وابسته است که عدم تکمیل به موقع پروژه‌های عمرانی وزارت راه بوده و تغییرات آن توسط سه متغیر مستقل عوامل بودجه‌ای، نظارت عملیاتی و عوامل مدیریتی بررسی خواهد شد.

هر چه نظام تهیه و تصویب بودجه و اختصاص اعتبارات مصوب به پروژه‌های عمرانی که سهم چشمگیری در سرمایه‌گذاری‌ها و مخارج دولت دارند به صورت غیرواقعی و از درجه کارشناسی کمتری برخوردار باشد احتمال طولانی شدن مدت اجرای پروژه‌ها بیشتر خواهد شد.

طبق ماده 90 قانون محاسبات عمومی و ماده 34 قانون برنامه و بودجه نظارت عملیاتی (نظارت مورد نظراین تحقیق) از طریق سازمان مدیریت و به منظور ارزشیابی و مطابقت عملیات و نتایج حاصله با هدف‌ها و سیاست‌های تعیین شده در قوانین بودجه و برنامه عمرانی و مقایسه پیشرفت کار با جدول‌های زمان بندی انجام می‌شود که این بعد نظارت برنامه‌ای می‌باشد و بعد دیگر که نظارت فنی است به لحاظ رعایت مشخصات فنی، معیارها و استانداردهای طرح‌های عمرانی صورت می‌گیرد. با توجه به موارد فوق نظارت و کنترل موثر بر طرح‌ها از اهمیت بالایی برخوردار می‌باشد که در صورت اجرا نشدن صحیح و به موقع آن احتمال افزایش مدت زمان اجرای طرح‌های وزارت راه و ترابری دور از ذهن نخواهد بود. متغیر مستقل دیگر عامل مدیریت است که در قالب وظایف غیرقابل واگذاری کار فرما و به صورت سیاست گذاری، تصمیم گیری‌های اساسی، برنامه‌ریزی و کنترل کلان نمود پیدا نموده و تابعی از توان و قابلیت افراد تصمیم گیرنده می‌باشد. برنامه‌ریزی فرایندی است که طی آن مدیریت اهداف مورد نظر را در یک زمان تعیین شده در چارچوب‌های تصمیم‌گیری برای رسیدن به اهداف تعیین شده با توجه به محدودیت‌ها در طی یک برنامه مدون مشخص می‌کند.

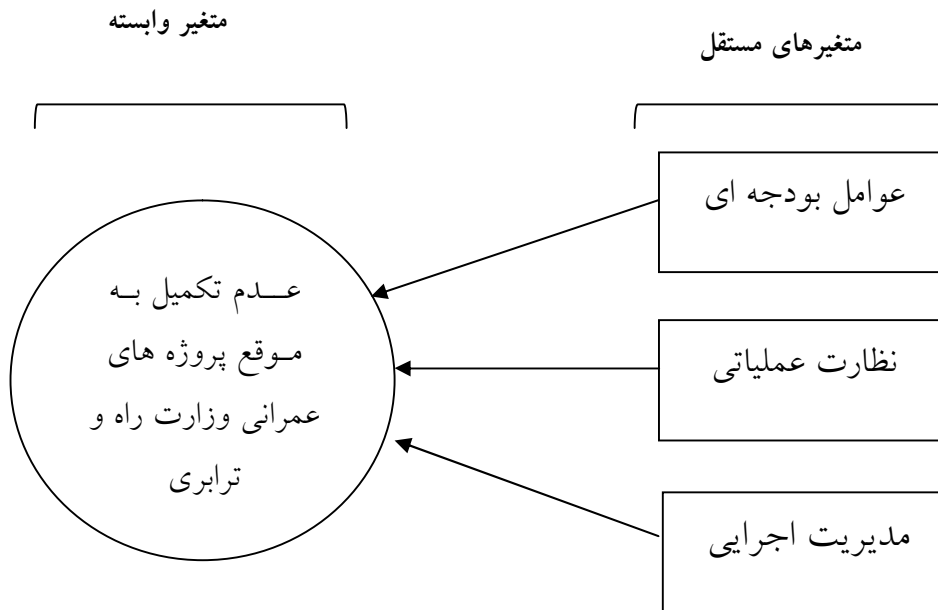
¹ - غلامرضا خاکی، روش تحقیق، 1382.

از بین سه متغیر مستقل، عامل مدیریت به سبب نقش مهمی که در زمینه برنامه‌ریزی و کنترل کلان بر عهده دارد بر روی دو متغیر دیگر نیز تأثیرگذار می‌باشد به طوری که اگر عوامل مدیریتی ضعیف باشد می‌تواند در روند حرکت دو عامل دیگر نیز خلل ایجاد نماید به عبارتی هر سه متغیر مستقل به نوعی با هم در ارتباط می‌باشند.

بدیهی است هر چه عوامل سه گانه متغیر مستقل که شامل عوامل بودجه‌ای، نظارت عملیاتی و مدیریت اجرایی است ضعیف عمل نمایند بر روی متغیر وابسته تأثیر گذاشته و پروژه‌های عمرانی وزارت راه و ترابری با مشکل زمانی مواجهه و دوره تکمیل از پیش‌بینی اولیه فراتر خواهد رفت.

7-1- مدل تحلیلی تحقیق

شکل (1-1)

8-1- فرضیه های تحقیق

1. بین عدم تکمیل به موقع پروژه های عمرانی وزارت راه و ترابری و عوامل بودجه ای رابطه معنی دار وجود دارد.
2. بین عدم تکمیل به موقع پروژه های عمرانی وزارت راه و ترابری و نظارت عملیاتی رابطه معنی دار وجود دارد.
3. بین عدم تکمیل به موقع پروژه های عمرانی وزارت راه و ترابری و مدیریت اجرایی رابطه معنی دار وجود دارد.

1-9- روش تحقیق

روش تحقیق توصیفی - پیمایشی بوده و گردآوری اطلاعات براساس روش میدانی انجام می‌گیرد.

از آن جهت تحقیق توصیفی است که واقعیت‌ها را بدون هیچ دخل و تصرفی تشریح می‌نماید و از آن جهت پیمایشی است که متکی به فن خاصی جهت جمع‌آوری اطلاعات نمی‌باشد. اگر چه عمدتاً از پرسش‌نامه استفاده می‌شود اما ابزاری چون مصاحبه هم در آن به کار می‌رود.

1-10- قلمرو مکانی تحقیق

قلمرو مکانی این تحقیق شامل پروژه‌های عمرانی وزارت راه و ترابری می‌باشد که در سراسر کشور اجرا می‌شوند.

1-11- قلمرو زمانی تحقیق

چارچوب زمانی تحقیق مربوط به پروژه‌های مختلفی است که زمان اجرا و خاتمه آن‌ها به‌طور متناوب در خلال سال‌های اواخر دهه 60 تا سال 1385 بوده ولی در مدت زمان پیش‌بینی شده اولیه عملیات اجرایی آن‌ها به اتمام نرسیده و با تاخیر زمانی مواجه شده‌اند.

1-12- ابزارهای گردآوری اطلاعات

روش گردآوری اطلاعات پرسش‌نامه و به صورت موردی مصاحبه می‌باشد.